

PÁSZKÁN ZSOLT

CENTENÁRIUMI ROMÁNIA –
NEMZETÉPÍTÉS ÉS ZŰRZAVAR

Románia számára 1918 sem vége, sem kezdete, sokkal inkább közbeeső állomása volt egy olyan folyamatnak, mely kiváltója és fenntartója a romániai társadalmat a mai napig megterhelő és zűrzavarban tartó strukturális és társadalmi instabilitásnak. Igaz, hogy a korabeli, majd viszonylag rövid, a kommunista hatalomátvételtől 1968-ig tartó időszaktól eltekintve a hivatalos politika a román (etnikai) nemzet egyik legfontosabb, meghatározó momentumává emelte december 1-jét (az 1918-as gyulafehérvári román nemzetgyűlés dátumát). De ez a kiemelt, szinte kizárólag felülről lefele irányuló figyelem nem magának az eseménynek szólt, hanem vagy az aktuális hatalmi elit valamilyen legitimációs szándékával (elsősorban 1968 után) és/vagy valamilyen hatalmi eliten belüli „elszámolással” (főleg 1990 után) állt kapcsolatban. Így még azt a szerepét sem volt és nem képes a mai napig sem betölteni, hogy kifejezze a román (etnikai) nemzet egységét. Románia polgárainak – esetleges vagy óhajtott (!) – egységéről már nem is beszélve...

„Nemzeti egység” és nemzetépítés

Fejtegetésemben néhány vázlatos pontban arra szeretnék rávilágítani, hogy miért tartom befejezetlennek a román nemzetépítési kísérletet és milyen veszélyekkel járhat ennek a folyamatnak a kisiklása.

A román (ebben az anyagban a fogalom mindig etnikai értelmezésben szerepel) politikai elit részéről – már 1918-at megelőzően is – tetten érhető a tudatosság és bizonyos fokú tervszerűség, amihez a történelmi szerencse nem kizárólagos, hanem csak kiegészítő módon járult hozzá. Viszont ugyanez a politikai elit – éppen azért, mert mint már írtam, elsősorban saját céljaira akarta felhasználni december 1-jét (már amikor nem szorította azt teljesen háttérbe) – megfeledezett egyik alapvető feladatáról, azaz a tervek következetes végigviteléről, az esetlegességek lehetőségei szerinti kiküszöböléséről és

nem utolsósorban az események széles tömegek számára érthetővé, átélhetővé tételéről. Ennek oka nem feltétlenül, vagy nem csak az akarat hiánya volt, hanem az, hogy olyan koncepciót – a „román nemzeti egységet” – kellett volna bizonyítaniuk, közösségük számára „átélhetővé” tenniük, ami – kevés kivételtől eltekintve – bennük sem lépte túl a propagandaszlogenek szintjét.

Különösen igaz ez az 1990 utáni politikai elitre, mely fél évszázadnyi totalitarizmus és a történetírást nemcsak átjáró, de a mai napig (is) meghatározó módon befolyásoló nemzeti kommunizmus után sem politikai tapasztalattal, sem tárgyilagos alapokon nyugvó történelem-, sőt „nemzetismerettel” sem rendelkezik ahhoz, hogy valódi nemzeti egységtudatot teremtsen. És ennek a politikai elitnek a minősége 1990 után a mai napig terjedően inkább romlott, mint javult. Nem csak ebben a tekintetben.

A „nemzeti egység” kérdése azonban nem önmagában fontos – normális körülmények között, békés időszakokban máshol ez nem nagyon szokott felmerülni –, hanem éppen azért, hogy milyen hangsúlyosan van jelen a román politikai elit diskurzusában, a médiában és ebből következően miként jelenik meg a történészek, vagy akár – mint később látni fogjuk – a pszichológusok médiaszerepléseiben és milyen mértékben, valamint milyen formában hat a szélesebb közvéleményre.

A „december 1-je” jelenségnek éppen az ad egyszerű nemzeti ünnep jellegén túlmutató jelentőséget, hogy egy ötlettelen és sok tekintetben tehetetlen politikai elit alkalmatlansága, az ebből következő gazdasági koncepciótlanság miatt voltaképpen nincs olyan jelentős pozitív üzenet a társadalom számára, vagy legalább annak valamifajta ígérete, amiről a politikai elit elhinné, hogy elég „magasztos” ahhoz, hogy egyben tartsa a román nemzetet. Ugyanakkor és egy – később bővebben kifejtett – egészséges nemzeti önbizalom hiányában december 1-je és különösen 2018-ban, a „román centenárium” alkalmával a diskurzus szinte kizárólag csak a „Miért nem ünnepelnek velünk együtt a magyarok?” kérdésre korlátozódik.

December 1-je percepciójának változása a román közösségben

Havasalföld és Moldva egyesülésétől a Románia számára jelentős területszerzésekkel záruló első világháború végéig olyan rövid idő (alig 60 év) telt el, ami nemcsak a jelentős nem román nemzeti közösségek, de még a több évszázados különélést és -fejlődést feladó román fejedelemségek valós és a közösségi tudat gyökeréig hatoló integrációját sem tette lehetővé.

Mivel itt december 1-jének mint nemzeti ünnepnek a jelenlegi román és a magyar (anyagomban kizárólag a romániai magyar nemzeti közösségre utalok e kifejezéssel) társadalomra gyakorolt hatására kívánok rámutatni, úgy ítélem meg, nincs különösebben jelentősége, hogy – nem hivatalos ünnepként – miként jelent meg a romániai köztudatban az 1918 és a kommunista hatalomátvétel közötti időszakban¹. Ugyanis az ezen időszakot átéltek személyek már túlságosan kevesen vannak ahhoz, hogy meghatározó módon befolyásolják a román közvéleményben kialakult képet. Ezzel nem vonom kétségbe, vagy kisebbitem a „családi legendáriumok”, vagy Neagu Djuvarához hasonló történészek jelentőségét, csak véleményem szerint az előbbieket nem állnak össze nemzeti szinten átélhető közös élménnyé, az utóbbiak pedig még/már nem jutnak el a széles közvéleményhez. Mindkét folyamat okainak részletezése túllépi ennek az anyagnak a korlátait.

December 1-je 1968-as, az esemény jubileuma alkalmából történt újbóli, immár nem áthallásos, célozgatásokon alapuló, hanem nyílt és erőteljes megjelenését a hivatalos (akkor Román Kommunista Párt által ellenőrzött) politikai diskurzusban is csak azért emelem ki, mert – ahogy arra Cristian Vasile történész rámutatott² – ez része volt annak a folyamatnak, mellyel elkezdődött a kommunista párton belüli hatalmat 1967-ben megszerző Nicolae Ceaușescu személyi kultuszának felépítése. A kommunista vezetőt először azonosították a nemzeti kommunista történetírás által román „nemzetegyesítői” szereppel felruházott II. (Vitéz) Mihály (Mihai Viteazul) havasalföldi fejedelemmel.

Ekkortól vált egyre hangsúlyosabbá az „egységes állam”, sőt „egységes nemzetállam” megjelenése a politikai diskurzusban, amihez a szakmaiságot figyelmen kívül hagyó nemzeti kommunista történetírás nyújtotta a „történelmi hivatkozásokat”. Ez a folyamat

1 Vö. pl.: Mihalache, Cătălina: *Didactica apartenenței. Istorie de uz școlar în România secolului XX*. Institutul European: Iași, 2012. 180–189.

2 Vasile, Cristian: *Reflectări istoriografice și prezentări vizuale ale zilei de 1 decembrie sub regimul comunist* című előadása a *Zile și sărbători naționale în cultura vizuală din România* elnevezésű konferencián. Letöltés helye: www.postmodernism.ro; letöltés ideje: 2018. 03. 12.

1980-ra érte el groteszk csúcspontját, amikor a kommunista párt irányításával nagyszabású rendezvények zajlottak az „első központosított és független dák állam” létrejöttének 2050. (!) évfordulója alkalmából. Figyelemre méltó, hogy 80-as évekre már a Varsói Szerződés államai között is egyre inkább elszigetelődő Románia vezetése az egység már hagyománnyá vált hangsúlyozása mellett a „függetlenségnek” is kiemelt jelentőséget tulajdonított. Arra pedig, hogy a korabeli történetírás milyen mértékben volt kiszolgálója a legképtelenebb és tudományosságot csak nyomokban tartalmazó „megrendeléseknek”, bizonyíték a Román Akadémia (!) által 1980. augusztus 7-én és 8-án szervezett „mélységesen nemzeti jellegű” „tudományos” konferencia, melynek címe „2050 év a központosított és független dák állam Románia területén történt létrehozása óta. A román nép hozzájárulása az egyetemes kultúra és civilizáció fejlődéséhez”. Ennek keretében pedig olyan témák kerültek napirendre, mint például: „A tráko-géta-dákok ősi élőhelye; a dáko-géták katonai szervezete, valamint a szabadságukért és függetlenségükért folytatott harcuk; a román nép kontinuitása és egysége; a románok államtörténelme...; a tráko-géta-dákok anyagi és szellemi kultúrája a korabeli civilizációk keretében; (...) a románok középkori harca az állami egységért; a román országok II. Mihály alatti egyesülésének történelmi jelentősége; az állami egység és a nemzeti függetlenség kérdése az 1848–1849-es román forradalom programjaiban; a román egységes nemzetállam létrehozása 1918-ban, a népi tömegeknek a románok évszázados eszméjének megvalósításáért folytatott harca eredményeként; a nemzet, a független és szuverén nemzetállam szerepe napjainkban³”

Szintén figyelemre méltó az a különbség, ahogy a különféle egyesülési/annektálási momentumok tükröződnek a politikai diskurzusban és ezáltal a közvélemény előtt. Havasalföld és Moldva 1859-es egyesüléséről már a kommunista hatalomátvétel utáni években is megemlékeztek, aminek – valószínűleg – az lehetett az oka, hogy a kommunista táboron belül ez volt a legkevésbé feszültségkeltő. Ugyanis Besszarábia és Bukovina a Szovjetunió részét képezték, míg Erdély az ugyanahhoz a táborhoz tartozó Magyarországtól került Romániához. Dobrudzsa „egyesülésének”, valójában megszerzésének időpontját (1878. július 13.) számos román még most sem ismeri. Pedig a románosítás igazi „sikertörténetének” lehet nevezni, úgy az etnikai arányok román népesség javára történő

3 Aniversarea primului stat dac centralizat și independent pe teritoriul României. *Europa și Neamul Românesc*, 1980/9. 99. Letöltés helye: www.scribd.com; letöltés ideje: 2018. 03. 12.

megváltozása – annektálásakor nem volt román többségű terület⁴ –, mint ahogy a régió gazdasági állapota szempontjából, ugyanis annektálásakor az rosszabb volt, mint amilyen román fennhatóság alatt lett⁵. Ezt a többi területszerzésről – legalábbis gazdasági szempontból – nem lehet elmondani! Ennek ellenére, a már említett 1968-as fordulattól kezdődően az 1918. december 1-jei nemzetgyűlés évfordulója került a középpontba. A „nemzeti egység” megjelenítőjévé pedig az évenkénti rituális, a legtöbb esetben a párt- és állami vezetőség részvételével zajló foksányi (Focșani) és jászvásári (Iași) „egyesülés órái” mellett a gyulafehérvári nagygyűlés vált. A közvélemény felé közvetített üzenete pedig már a Ceaușescu-rendszer vége felé – kezdetben inkább látens módon – egyre fokozottabb magyarelles jelleget öltött.

A politikai vezetés tartózkodott a nyílt magyarellenességtől, hiszen ez ellentétes lett volna azzal a retorikával, hogy Románia „példamutató” módon megoldotta az „együttélő nemzetiségek” jogvédelmét. Ugyanakkor ez nem képezte akadályát annak, hogy a politikai vezetés által ellenőrzött fórumokon, az Eugen Barbu és Corneliu Vadim Tudor által szerkesztett *Flacăra* című kiadványban, az Adrian Păunescu által irányított, fénykorában több tízezer fiatal előtt, stadionokban zajló szélsőségesen nacionalista „irodalmi körök” előadásain – hogy csak néhány példát említsek a sok közül –, többé vagy kevésbé tudományos műhelyekben, történetírási, vagy pseudo-történetírási művekben elkezdődjön

4 „1878-ban a zömmel a Duna felőli részben élő románok kisebbségben voltak. Bár a korabeli statisztikák teljesen esetlegesek és néha szöges ellentétben állnak egymással, mégis úgy lehet venni, hogy a dobrudzsai lakosság többségét a muzulmánok képviselték, a bolgárok pedig szintén sokan voltak, talán nem kevesebben a románoknál. 1878 után a törökök egy része elhagyta a régiót, a román elem pedig betelepítéssel (nagy részt szeben-hegyaljai románokkal és arománokkal) gyorsan nőtt. 1912-re Dobrudzsának 380 000 lakosa lett, ebből 216 000 volt a román, ami 56,9 százalékot jelentett”. In: Lucian Boia: *În jurul Marii Uniri de la 1918*. Humanitas: București, 2017. 53.

5 „1878-ban Dobrudzsában több muzulmán volt, mint román, voltak még bolgárok is és így tovább. Románia, egyes román politikusok pedig, első reakciójukban nem is akarták Dobrudzsát, mert Dobrudzsát az oroszok kínálták Besszarábia déli részéért cserébe, melyet a krími háború nyomán adtak vissza Moldvának. Oroszország egyszerűen annektálta Besszarábia déli részét és »elegánsan« úgy gondolta, ad valamit cserébe a románoknak és így Dobrudzsát kínálta fel, de Románia a végsőkig ellenezte a cserét. A románok végül elfogadták Dobrudzsát, holott egyesek továbbra sem voltak meggyőződve ennek helyességéről. Olyasmiket írtak akkoriban Dobrudzsáról, hogy szerencsétlen vidék, ez egy Oszmán Birodalom szélén fekvő és nagyon elmaradott régió volt, ahol a románok rendkívüli dolgokat hajtottak végre. Konstanca a XIX. században egy szerencsétlen falucska volt, most pedig Európa nagy kikötőinek egyike.” És Románia egyetlen történelmi tartománya is, melyet autópálya köt össze a fővárossal (P. Zs.) Grădinaru, Magda: Lucian Boia: Să-i mai lăsăm pe daci, important este că românii s-au dovedit a fi o națiune unită în ultimul secol. Dacă am avut acest succes, să nu ne închipuim că altceva în afară de tirade naționale nu ar mai fi de făcut. *News.ro*, 2017. 11. 07. Letöltés helye: www.news.ro; letöltés ideje: 2018. 03. 11. Magyarul: Grădinaru, Magda: Lucian Boia: Hagyjuk a dákokat, az a fontos, hogy a románok az utóbbi évszázadban egységes nemzetnek bizonyultak. De ne képzeljük, hogy e siker után nincs más dolgunk, csak nemzeti tirádákat hangoztatni. *EuroCom – Romániai Sajtófigyelő*, 2017. 11. 10. Letöltés helye: eurocom.wordpress.com; letöltés ideje: 2018. 03. 10.

az a folyamat, melynek célja egy alapvetően román–román konfliktus magyar–román szembenállássá történő átalakítása volt és maradt.

Nem tudjuk, hogy ez a folyamat mivé fejlődött volna, ha nem következik be a Ceaușescu-rezsim 1989. decemberi bukása, de a nemzeti kommunizmus éveiben létrejött „szellemi háttér” rendszerváltáskor tényleges kormányzati és/vagy parlamenti hatalomra is szert tett, illetve megtartotta/elfoglalta azokat a tudományos és médián belüli kulcspozíciókat, ahonnan hatékonyabban folytathatta tevékenységét.

Ugyanakkor egyelőre nem áll rendelkezésre olyan adat, mely egy konkrét terv létezését bizonyítaná arról, hogy a december 1-jével kapcsolatos narratívát már az elején meghatározó módon magyarellenes irányba kívánták volna vezetni. Annak ellenére, hogy a frissen megalakult román parlamentben heves viták előzték meg a nemzeti ünnep kijelölését, melyek nem voltak mentesek a magyarellenes kirohanásoktól, Ion Iliescu és hívei az igazi harcot akkor elsősorban a (nemzeti) kommunista hatalomátvételt megkérdőjelező történelmi pártokkal (a Nemzeti Liberális Párt – PNL és a Kereszténydemokrata Nemzeti Parasztpárt, PNȚCD), illetve az ismeretlen méretű – véleményem szerint túlbecsült – monarchista táborral vívták. Az előbbieket december 22-ét, a Ceaușescu-rendszer bukaresti összeomlásának napját, az utóbbiak május 10-ét, I. Károly uralkodása 1866-i kezdetének, az ország függetlenségének 1877-es kikiáltásának és az első király, I. Károly 1881-i megkoronázásának napját javasolták nemzeti ünnepnek. A Nemzeti Megmentési Frontot (FSN) monopolizáló Ion Iliescu-csoport december 1-je nemzeti ünneppé nyilvánításával, véleményem szerint, elsősorban ezt a hatalmára veszélyesnek tartott két csoportot akarta a jelképek terén (is) legyőzni. Csak „járulékos haszon” volt, hogy ezzel az 1990 elejétől és főleg a márciusi marosvásárhelyi magyarellenes pogromot követően egyre erőteljesebben megnyilvánuló magyarellenes irányzatnak is „elégtételt” adhattak⁶. Állításomat támasztja alá a december 1-jét Románia nemzeti ünnepévé kijelölő 1990. évi

6 „A kollektív emlékezet nem annyira amnéziás, hogy elfelejtse, az RSZK – Románia Szocialista Köztársaság – nemzeti ünnepe évtizedeken keresztül augusztus 23-a, egy meglehetősen vitatott esemény volt, és azt sem, hogy 16 évvel ezelőtt, a Nagy Egyesülés kiválasztása messze nem a gondolati és érzelmi egységről szólt. Románia frissen megválasztott Parlamentje akkor kemény összecsapások színtere volt a nemzeti ünnepnek a forradalom évfordulóját javasló törékeny ellenzék és a masszív FSN-s – Nemzeti Megmentési Front – többség, a forradalom haszonélvezői között, akik azért kapaszkodtak bele december 1-jébe, hogy megszabaduljanak – december – 16–21-től és borsot törjenek az RMDSZ orra alá. A hangzavar azután az ország nagy színpadára költözött át, ahol az elnök és a miniszterelnök által széles mosollyal bátorított durva és hosszas pfiújások a nemzeti megosztottság eseményévé változtatták december 1-jét, az osztályharc vegytiszta szellemében.” Zoe Petre: *1 decembrie*, 9am.news; 2006. 12. 01.; Letöltés helye: www.9am.ro; letöltés ideje: 2018. 03. 10.

10. törvény szövege⁷, mely egyszerűségével, sőt kimondottan puritán jellegével szöges ellentétben áll azzal az érzelmi töltettel és magyarellenességgel, ami úgy a törvény vitájában, mint ahogy a rákövetkező években is szinte folyamatosan erősödően jelentkező politikai-etnikai hangulatkelésben tükröződött. És szintén ezt támasztja alá, hogy az első, 1990-es gyulafehérvári ünnepség voltaképpen az ellenzék elleni politikai harc folytatása volt, hiszen a FSN-s hatalom által odarendelt tömeg Ion Iliescu elnök és Petre Roman pártelnök irányításával elsősorban Corneliu Coposu, a PNȚCD vezetőjének ünnepi beszédét⁸ kívánta megzavarni.

Magyarellenesség mint elterelés

Azonban december 1-je mint az egész román nemzet egységét kifejező ünnepnap a történetírás „központosításának” és totális ellenőrzöttségének megszűnése után, pontosan az évenkénti rituális felidézésével, elkerülhetetlenül felvetette az 1918-as események újraértelmezésének igényét és lehetőségét. Az 1990 utáni román politikai elit hibái, tehetetlenségei által okozott gazdasági „hullámvasút”, a korrupció, a jelentős nagyberuházások elégtelen volta miatt a történelmi régiók közötti fejlődésbeli különbségek nemcsak nem csökkentek, hanem tovább mélyültek. Ez még hangsúlyosabban vetette fel annak lehetőségét – egyesek szerint veszélyét –, hogy a román társadalmon belül olyan folyamatok indulnak be, melyek ellentmondanak a közbeszédben már-már szinte fetisizált „nemzeti egységnek”.

És itt térnek vissza a román nemzetépítés már említett fő hiányosságára, nevezetesen arra, hogy a – havasalföldi és moldvai – politikai elit projektje már azelőtt csalódást okozott, hogy az – azonos nyelvű és vallású – népeségek valós integrációja elkezdődhetett volna⁹.

A fentiek alapján nem csoda, hogy az unionista mozgalom életben tartása érdekében a Románia és a központi hatalmak közötti 1915. májusi tárgyalásokat kudarcba fullasztó

7 *Lege nr. 10 din 31 iulie 1990 privind proclamarea Zilei naționale a României.* Letöltés helye: www.cdep.ro; letöltés ideje: 2018. 03. 10.

8 Mioc, Marius: *1 Decembrie 1990: Huiduirea Lui Corneliu Coposu La Alba Iulia.* Letöltés helye: mariusmioc.wordpress.com; letöltés ideje: 2018. 03. 10.

9 Gherman, Sabin: *Cel mai comod, de Centenar, e să-njurăm maghiarimea? Autonomia au vrut-o și Cuza, și Maniu, și Pan Halippa.* *Glasul Hunedoarei*, 2018. 01. 11. Letöltés helye: glasul-hd.ro; letöltés ideje: 2018. 03. 10. (bővebben ld. 1. sz. melléklet)

erdélyi román vezetők, Iuliu Maniu, Alexandru Vaida-Voevod, Vasile Goldiș és Aurel C. Popovici 1918 őszén már valamiféle román királyságon belüli erdélyi autonómiát igyekeztek kiharcolni maguknak. Ennek fényében – talán – más szemmel kellene nézni az 1918. december 1-jei gyulafehérvári határozatot¹⁰ is, mely így nemcsak és nem feltétlenül a Romániával egyesülést fenntartásokkal kezelő svábok és szászok¹¹ és az azt határozottan elutasító magyarok¹² „pacifikálását” célozta, mint inkább nagyobb mozgástér megszerzését a központosító Bukaresttel szemben. A bukaresti kormánnyal a kapcsolatot a gyulafehérvári határozattal létrehozott Román Nemzeti Nagytanács végrehajtó szerve, a Kormányzótanács nevében fellevő Iuliu Maniunak azonban csalódnia kellett. A bukaresti Minisztertanács 1918. december 24-i ülésén elutasították az erdélyi románok kérését, hogy egy igazi hatáskörrel rendelkező miniszteri tisztséget kapjanak, és meg kellett elégedniük egy tárca nélküli miniszteri tisztséggel. A feszültség a párizsi békekonferencia alatt is fokozódott, ahol a Kormányzótanács Alexandru Vaida-Voevod által vezetett küldöttsége folyamatosan összeütközésbe került a teljesen más „munkastilushoz” szokott „regátiakkal”, akik pénzügyileg sem támogatták az erdélyi küldöttség munkáját. Végül Alexandru Averescu 1920. április 4-én törvényerejű rendeletben feloszlatta a Kormányzótanácsot, amibe az Erdély autonómiájának ügyét a román nemzetállam érdekének végül alárendelő Iuliu Maniu belenyugodott¹³.

Állításom mellett szól, hogy amikor a saját, illetve Erdély Románián belüli helyzetével elégedetlen erdélyi román vezetők, Iuliu Maniu és a Nemzeti Parasztpárt (PNȚ) más vezetői 1938. december 15-én, 20 évvel 1918 után memorandumot intéztek II. Károly királyhoz, abban nem a „nemzeti kisebbségeknek” ígért jogok nem teljesítését panaszolták fel. Miközben megemlítették, hogy „*a Kormányzótanács a nemzeti kisebbségek jogainak biztosításához még azt a nemzetiségi törvényt is bevezette – ideiglenes jelleggel – melyet Magyarország már 1868-ban elfogadott, de melyet egyik magyar kormány sem hajtott végre és az egyesülésig teljes mértékben halott szó maradt*”¹⁴ –, kimondottan az erdélyi és bánági románok új államon belüli háttérbe szorítását, illetve a decentralizálás (!) hiányát panaszolták fel. Ez utóbbi II. Károly alatt, a királyi diktatúra bevezetésével tovább súlyosbodott.

10 *Gyulafehérvári határozat*. Letöltés helye: hu.wikipedia.org; letöltés ideje: 2018. 03. 10.

11 Ciobanu, Vasile: 1918–1919 az erdélyi szász elit politikai diskurzusában. *Transindex*, 2010. 12. 11. Letöltés helye: transindex.ro; letöltés ideje: 2018. 03. 10.

12 Páll-Szabó Ferenc: Gyulafehérvár ellen tiltakozott a kolozsvári ellen-nemzetgyűlés. *Múlt-kor*, 2013. 07. 25. Letöltés helye: mult-kor.hu; letöltés ideje: 2018. 03. 10.

13 Tiu, Ilarion: A vrut Iuliu Maniu autonomia Ardealului? *Jurnalul*, 2008. 11. 28. Letöltés helye: jurnalul.ro; letöltés ideje: 2018. 03. 10.

14 Zaharia, Adriana: După 20 de ani de la Marea Unire din 1918, ardelenii s-au simțit nedreptății. *Informația zilei*, 2013. 12. 15. Letöltés helye: www.informatia-zilei.ro; letöltés ideje: 2018. 03. 10.

A memorandum szerzői által megfogalmazott panaszokból néhány: 23 erdélyi és bánági megye élére 23 aktív ezredest rendeltek ki prefektusnak az Ókirályságból („Regátból”); a tartomány militarizálásának kiegészítéseként 68 városból 64 élére szintén regáti tiszteket állítottak; megkezdődött a tartomány kirablása, példaként említve Temes tartományt, ahonnan a román államnak évente 5–6 milliárd lejes bevétele volt, de a közigazgatási, kulturális, gazdasági, egészségügyi szükségletekre csak 200 millió lejt biztosított; elsovdott az erdélyi és bánági román nyelvű sajtó¹⁵; az Erdélyben és Bánágban korábban virágzó mezőgazdasági hitelbankok megszűntek, vagy tevékenységük jelentős mértékben visszaszorult; a központi szervezetekben – legfelsőbb bíróság, külügyminisztérium, hadsereg, bíróságok és így tovább – jóval országos arányszámuk alatt voltak jelen erdélyi és bánági tisztségviselők, míg az erdélyi és bánági tisztségekben felülreprezentáltak voltak az ókirályságbeli vezetők, tisztviselők¹⁶.

A második világháború utáni totalitárius rezsim alatt sem valódi nemzetépítésről volt szó, hanem a meglévő, létező különbségek „legyalulásáról”, mesterséges eltüntetésükre tett – többé-kevésbé sikeres – kísérletekről. A masszív népesség-áttelepítésekkel, az oktatáson és a hivatalos propagandán keresztül indoktrinációval nemcsak az etnikai arányokat kívánták megváltoztatni (ennek végleges lezárását a befejezetlenül maradt, de a magyar közösség még éppen maradt falusi „hátországának” megszűnésével fenyegető „falurombolás” szolgálta volna). Hanem egy viszonylag azonos – zömmel a történelmi/történelmieskedő propagandából és mitológiából vett – érvkészletet használó „lakosságot” is létre akartak hozni. Ám meglehet, hogy éppen a tökéletlen nemzetépítési folyamat elakadása, vagy visszafordulása miatt ez meglehetősen kevésnek és illékonynak bizonyul majd. A totalitarizmus alatt létrejött, valamint az 1990 után a hatalomba bekerült politikai elit ötlettelensége, illetve az értelmiségi elit megalkuvása, vagy eszköztelensége miatt fennmaradt „románizmus-modell” stabilitása éppen azért megkérdőjelezhető, mert nem a meglévő különbségekből próbál építkezni, hanem azok tabusításával kívánja az egység

15 „Közben megsemmisítettük az erdélyi és bánági román sajtót és váratlan virágzást biztosítottunk a kisebbségieknek. Fenség, alattunk igazán bőséges korszaka van ennek. A háború előtt (1918) nem a Regátban volt a legerősebb a román sajtó, hanem Erdélyben és a Bánágban. Az elnyomás alatt a legnagyobb román napilapok, a Tribuna (Nagyszében), a Dreptatea (Temesvár), a Gazeta Transilvaniei (Brassó), a Tribuna (Arad), a Románul (Arad), a Lupta (Budapest) voltak a fegyvereink az érvényesülésért folytatott nagy harcunkban. 20 évvel később? Erdélyben és Bánágban már nincs román sajtó. A bukaresti újságok és a kisebbségi sajtó vették át a helyüket. Igen, a kisebbségi sajtó, mert még a Románok is abban találták meg helyi életük hü tükrét. Ez román olvasókat szerzett neki. Ezáltal Erdélyben és a Bánágban ez a kisebbségi sajtó egyetemessé vált. Egy erős ipar és talán Budapest támogatásával váratlan mértékben fejlődésnek indult, magyarosítva és általánossá válva a Román Államban is, semlegesítve az iskolákon keresztül zajló románosítási folyamatot. A mérleg? Ma már csak két-három román napilap senyved, melyek képtelenek felvenni a versenyt a magyar és német kultúrárt terjesztő 64 napilappal.” Uo.

16 Uo.

látszatát megteremteni. Ebből viszont olyan frusztrációk keletkeznek, melyek nemcsak a nem-román közösségekkel – itt a még mindig jelentős számú magyar közösségre gondolok elsősorban – élezheti ki véglegesen a viszonyt, asszimilációra, vagy kivándorlása, párhuzamos társadalom kiépítésére kényszerítve azokat, hanem a román társadalmon belül is.

Annak ellenére, hogy a tíz évig tartó kutatása végén a román nép pszichológiájáról könyvet publikáló Daniel David pszichológus erről a kérdésről, mármint a „románizmus-modell” sikerességéről bátorító módon nyilatkozik interjúiban¹⁷, nem osztom ezzel kapcsolatos derűlátását.

Ennek oka, hogy a román önképet, nemzettudatot pozitív irányba elmozdítani kívánó értelmiségiek – pl. Lucian Boia történész – jóval kevesebben vannak és jóval kisebb befolyásolási képességgel rendelkeznek, mint azok a szakmabeli, vagy más területeken tevékenykedő véleményvezérek, akik az eddigi román nemzetépítési modell hívei. Ezek között említhető, például a Román Akadémia Politikatudományi Intézetét vezető Dan Dungaciu, vagy a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem rektoraként és történész-ként, valamint a Román Akadémia nevében közzétett, hírhedten magyarelles nyilatkozatok¹⁸ szerzőjeként és/vagy támogatójaként, valamint állítólag Oroszország „hibrid” és „információs háborúja” elleni védelemmel, de jelentős mértékben magyar- és Magyarország-ellenes propagandaanyagok „gyártásával” is foglalkozó Információs Hadviselést Elemző és Stratégiai Kommunikációs Laboratórium (LARICS) egyik közreműködőjeként is tevékenykedő Ioan-Aurel Pop¹⁹.

Arról a nemzetépítési modellről van szó, melynek újabb szakaszát Moldova Köztársaság irányában látjuk megnyilvánulni, ahol szintén a részben fantázia szülte, Románia jelenlegi gazdasági állapotában teljesíthetetlen ígéretekkel, részben a lakosságcsereig, vagyis a Dnyesztertől keletre élő nem románajkú lakosság Dnyeszteren túlra telepítéséig

17 Giurgeanu, Stela: Despre psihologia românilor: cine sîntem, cum ne credem? – interviu cu Daniel DAVID. *Dilema veche*, 2018. 03. 1–7. Magyarul: Giurgeanu, Stela: A románok pszichológiájáról: kik vagyunk, milyennek hisszük magunkat? – interjú Daniel Daviddal. *EuroCom – Romániai Sajtófigyelő*, 2018. 03. 09. Letöltés helye: eurocom.wordpress.com; letöltés ideje: 2018. 03. 10. (bővebben ld. 2. sz. melléklet)

18 Rostás Szabolcs: Román Akadémia: az egyesülés centenáriumának megcsúfolása lenne március 15. ünneppé nyilvánítása. *Krónika*, 2017. 06. 21. Letöltés helye: kronika.ro; letöltés ideje: 2018. 03. 10.

19 Lásd pl. Pop, Ioan-Aurel: Semnificația anului 1918 pentru istoria românilor – câteva considerații. In: Orga, Valentin – Trașcă, Ottmar – Țîrău, Liviu – Țîrău, Virgiliu (eds.): *Din modernitate spre contemporaneitate. Studii istorice dedicate lui George Cipăianu la împlinirea vârstei de 75 de ani*. Argonaut: Cluj-Napoca, 2017. 180–195. Ioan-Aurel Popot azóta a Román Tudományos Akadémia elnökévé választották.

terjedő fenyegetésekkel végrehajtott expanzió révén²⁰ odáznák el a súlyos, belső, román–román feszültségek megoldását.

És bár helyesen látják a román nemzetben belüli szétartás okát, nevezetesen azt, hogy a globalizáció egyik következményeként új – a jelenlegi határokon átnyúló – vonzási és befolyási régiók jöhetnek vagy jönnek létre – akár a meglévő politikai határok megmaradása mellett is²¹, az ebből levont következtetések, illetve a magyarok és Magyarország „bűnbakká” változtatása nemcsak nem oldja meg a román közösség gondjait, de újabb gondokat gerjeszt.

Ami pedig a romániai magyar közösséget és tágabb megközelítésben a magyar–román, illetve Magyarország és Románia közötti kapcsolatokat illeti, nem kecsget túl sok jóval az, ahogy a Román Akadémia ehhez a kérdéshez 2018 januárjában viszonyult, mintegy „megadva a hangot” ahhoz, ami ezután várható²².

Zárszó

2018 jó alkalom lett volna a román politikai és értelmiségi elit számára, hogy őszintén szembenézzon Románia elmúlt évszázadával és a közvélemény számára is olyan jövőképet fogalmazzon meg, mellyel nemcsak a román nemzeti közösség, hanem a vele együtt élni kénytelen más nemzeti közösségek is azonosulni tudnak.

Sőt, végre választ fogalmazhatott volna meg arra a kérdésre, hogy milyen korszerű nemzetépítési modellt lehetne Romániára kidolgozni, ha már a XX. században is megkészt és részben használhatatlanná vált az a minta, melyet Európa nyugati felén nagyjából egy évszázaddal korábban alkalmaztak. És ez a válasz útmutatóul is szolgálhatott volna a hasonló módszerekkel a XXI. században próbálkozó Ukrajna számára.

20 Dobrovie, Matei: Expert FUMN prezintă o foaie de parcurs a unirii României cu Republica Moldova. *The Epoch Times România*, 2016. 03. 21. Magyarul: Dobrovie, Matei: A FUMN egyik szakértője bemutatja Románia és Moldova Köztársaság egyesülésének menetrendjét. *EuroCom – Romániai Sajtófigyelő*, 2016. 06. 23. Letöltés helye: eurocom.wordpress.com; letöltés ideje: 2018. 03. 10.

21 Dungaciu, Dan – Peiu, Petrișor: Proiectul de Centenar al României – Ungaria lider regional. *Adevărul*, 2018. 02. 14. Magyarul: Dungaciu, Dan – Peiu, Petrișor: Románia centenáriumi projektje – regionális vezérré változtatni Magyarországot. *Főtér*, 2018. 02. 21. Letöltés helye: foter.ro; letöltés ideje: 2018. 03. 10.

22 Academia Română și Centenarul Marii Uniri. Letöltés helye: www.acad.ro; letöltés ideje: 2018. 03. 11. (a teljes szöveg 3. sz. mellékletben)

Ezzel szemben a centenáriumi események koordinátlansága (a Centenáriumi Főosztály vezetőjét, egy huszadrangú labdarúgóból lett botcsinálta politikust, Paul Claudiu Cotîrleş-cet²³ éppen a napokban menesztették), kérdéses minősége, illetve a politikai elit hozzáállása a román nemzet meghatározó eseményeihez²⁴ pont attól a kohéziós erejétől foszthatja meg a centenáriumi évet, amelyet tőle oly sokan elvártak. Ennek hiányában pedig nemcsak folytatódhat, hanem akár fel is erősödhet a román nemzetépítési kísérlet kudarcához vezető folyamat.

Mellékletek

1. számú melléklet²⁵

„(...) Cuza 1862 januárjában hagyta ott Bukarestért Jászvásárt; alig két hónappal később, a Katonai Iskola avatásán nyilvánosan beismeri: »Aggasztanak a Moldva régi fővárosára a közszolgáltatások Bukarestre központosításával rákényszerített áldozatok«.

A Konzultatív Főtanács a következőt mondja 1863. november 28-án: »Jászvásár erkölcsi és anyagi állapotának közelgő jobbra fordulása akkor következik be, ha az egész Román Haza számára bekövetkezik a jobbra fordulás, haladás és javulás, vagyis megvalósul a modern tudomány három nagy elve:

A közigazgatási decentralizálás,

A teljes önkormányzati függetlenség,

A bíróság függetlensége az elmozdíthatatlanság fokozatos bevezetésével.«

(...) Kogălniceanu beszédei sem szerepelnek a tankönyvekben, a Kis Egyesülés egyik létrehozója volt és elsőként fogta a fejét, amikor látta, mi sült ki belőle... A moldvaiak folyamatosan

-
- 23 Codruța Simina: *Noul șef al Departamentului Centenar: Când am constatat că nu pot ajunge fotbalistul care mă visam, am optat pentru politică.* PressOne, 2018. 01. 11. Letöltés helye: pressone.ro; letöltés ideje: 2018. 03. 12.
- 24 Moldova és Havasalföld 1859-es egyesülésének évfordulóját a legnagyobb romániai párt, a Szociáldemokrata Párt (PSD) és egyben a Képviselőház elnöke sms-ben „üdvözölte”.
- 25 Gherman, Sabin: *Cel mai comod, de Centenar, e să-njurăm maghiarimea? Autonomia au vrut-o și Cuza, și Maniu, și Pan Halippa.* *Glasul Hunedoarei*, 2018. 01. 11. Letöltés helye: glasul-hd.ro; letöltés ideje: 2018. 03. 10. magyarul: Sabin Gherman A centenárium alkalmából az a legkényelmesebb, ha a magyarokat gyalázzuk? Cuza, Maniu, Pan Halippa is autonómiát akartak. *EuroCom – Romániai Sajtófigyelő.* 2018. 01. 19. Letöltés helye: www.eurocom.wordpress.com; letöltés ideje: 2018. 03. 11.

azt remélték, hogy Jászvásár második főváros lesz, még I. Károly is megígérte ezt nekik 1866 augusztusában – az akkori alkotmány 131. cikkelye pedig elő is írta közigazgatási autonómiára vonatkozó különleges törvények megalkotását. (...)

Menjünk tovább: megtörténik az 1918-as egyesülés – és? Az erdélyi Vaida Voevod a Parlamentben átkozódik az észbontó központosítás ellen, a bukovinai Iancu cavalier de Flondor megundorodva visszavonul, a besszarábiai Pan Halippa aláírja a Pruton túli képviselők által Ferdinánd királyhoz intézett első memorandumot: »Öfelsége, az 1918. március 27-i egyesülési nyilatkozat tartalmazta azokat az alapokat, melyekre az Egyesülést helyezni kell: a decentralizálásra és a közigazgatási autonómiára (...) Az 1918. március 27-i egyesülési nyilatkozat az a jogcím, melyen Besszarábia Romániával egyesülése alapszik. Besszarábiát az egyesülés óta olyan módon kormányozzák, ahogy még az afrikai fekete gyarmatokkal sem bánnak«.

Ez 1924-ben volt. A jászvásáriak három évvel korábban, 1919 januárjában aláírtak egy memorandumot, szintén Ferdinándnak címezve: »Közigazgatási decentralizálás és települési autonómia – ezeket a megoldásokat javasolták a jászvásáriak már 1863 óta. (...) A központosító rendszer az egyetlen oka annak, hogy mára nem csak Jászvásár, hanem egész Moldva szenved és mára mélyreható különbség lett a Milkó (Milcov) túlsó és innenső partja között, melyről azt lehetne mondani, hogy mintha nem is ehhez az országhoz tartozna«.

És mit kértek még a 8. cikkelyben?

»A vasúti hálózat fejlesztése, elsősorban a nemzetközi forgalom biztosításához Észak-Erdélyen keresztül és egy kikötő létrehozása Besszarábia fekete-tengeri partvidékén.«

Románellenesek voltak a moldvaiak? Tudod, hogy miért akarták ezt a politikai és sajtóbeli rettegők által annyira elítélt autonómiát? Tehát idézem: »Miként történt egyes bukaresti intézmények felszerelése a jászvásáriakkal szemben: Bukaresti Orvosi Egyetem – 106 400 lej, Jászvásári Orvosi Egyetem – 40 500 lej; Bukaresti Bakteriológiai Intézet – 52 830 lej, Jászvásár – 7 200; múzeumok és Bukaresti Fűvészkert – 175 157 lej, múzeumok és Jászvásári Fűvészkert – 500 lej«. (...)»

2. számú melléklet²⁶

„Igen, a nyugati térséghez viszonyítva rendkívül alacsony a románok interperszonális bizalmi szintje, ami aztán csökkent mértékű együttműködéshez is vezet. A gyenge együttműködés nem segít olyan modern társadalmi intézményeket felépítenünk, melyek képesek felhasználni – például – a jó intelligenciailkreativitási potenciálunkat (ami hasonló mértékű, mint más nyugati népeknél). De az interperszonális bizalom szintje nemzedékektől függően is változik, a román fiatalok kétszer nagyobb interperszonális bizalmi szinttel rendelkezve, mint az idősebbek. Itt nem tudjuk feltárni az alacsony interperszonális bizalom okait. Csak annyit mondok, hogy míg ez az interperszonális bizalmatlanság, különösen az idegenekkel szemben, történelmileg talán indokolt is volt, ma viszont jelentős hátrány!

Az öntisztelet szintén alacsonyabb a nyugati (pl. az amerikai) térséghez viszonyítva, még akkor is, ha ez nem feltétlenül az alacsony interperszonális bizalomból származik. Érdekes, a románok öntiszteletében az önértékelési, nem pedig az önképességi komponens alacsonyabb, mint a nyugati (pl. az amerikai) térségben.

Milyen pszichológiai következményei lehetnek az önbizalom hiányának?

Pszichológiai értelemben, ha alacsony (negatív) az önbizalom, akkor több stratégiához is folyamodhatunk. Az egyik az, hogy hagyjuk az alacsony öntiszteletet megnyilvánulni az érzelmeinkben és a viselkedéseinkben, ami kisebbségi komplexusokat jelent (pszichológiai szenvedés). Aztán különféle védekezési mechanizmusokkal (pl. tagadássallracionizálással) tagadhatjuk, vagy tompíthatjuk a negatív aspektusokat, ami rövidtávon csökkenti a pszichológiai szenvedést (de közép- és hosszú távon felerősítheti). Végül egyes többé vagy kevésbé körülményekből adódó pozitív tulajdonságokat túlzottan előtérbe állíthatunk, hogy elleplezzük az alacsony öntiszteletet, ezzel akár pozitív (bár instabil) érzelmeket is kiváltva; szélsőséges esetben akár el is fedhetjük az alacsony öntiszteletet kompenzáló védekezési mechanizmusokkal (pl. fordított reakció), ami felsőbbrendűségi komplexusokat generálhat (instabil kellemes pszichológiai állapot). Következésképpen a románoknál a pozitív öntisztelet (önbizalom), a kisebbségi és felsőbbrendűségi, valamint a védekezési komplexusok keverékét fogjuk

26 Giurgeanu, Stela: Despre psihologia românilor: cine sîntem, cum ne credem? – interviu cu Daniel DAVID. *Dilema veche*, 2018. 03. 1–7. Magyarul: Giurgeanu, Stela: A románok pszichológiájáról: kik vagyunk, milyenek hisszük magunkat? – interjú Daniel Daviddal. *EuroCom – Romániai Sajtófigyelő*, 2018. 03. 09. Letöltés helye: eurocom.wordpress.com; letöltés ideje: 2018. 03. 10.

látni. Persze, minden népnél megfigyelhető ez a keverék, de a mi esetünkben, tekintettel arra, hogy a románok nagyjából 67 százalékánál az öntisztelet alacsonyabb, mint az átlagos amerikaiban, programszerűen kell dolgoznunk önbizalmunk egészséges fejlesztésén. A kognitív restrukturálás a helyes megoldás, melynek során a negatív öntiszteletet feltétlen elfogadással és/vagy pozitív öntisztelettel alakítható át. Főleg úgy, hogy – mint mondtam – a románok rendelkeznek alappal ehhez a pozitív öntisztelethez (pl. az intelligenciai/kreativitási potenciál hasonló a nyugati népekéhez – összehasonlításokat végeztünk például az amerikaiakkal, a britekkel, a franciákkal, az északi országokkal és így tovább).”

3. számú melléklet²⁷

„A Román Akadémia és a Nagy Egyesülés Centenárium

1. A 2018-as év a Román Akadémia számára a Centenárium jegyében zajlik. Az egységes román állam létrehozása 100. évfordulójának megünneplése erkölcsi és szakmai kötelessége a Román Akadémiának, az 1866-ban többek között a Nagy Egyesülés által képviselt asztrális pillanat szempontjából is jövőbelátó kezdeményezők által alapított intézménynek. A Román Akadémia tagjai már elejétől fogva az összes románok által lakott területet képviselik, valamint az arománokat, még akkor is, ha származási helyüknek más állami, politikai és stratégiai hovatartozása volt. Az alapítók közül hét hazafi a régi királyságból, Havasalföldről és Moldvából származott, három Erdélyből, három Besszarábiából, kettő Bukovinából, kettő a Bánságból, kettő Máramarosból és kettő Macedóniából. A Román Akadémia több mint 50 évvel a Nagy Egyesülés előtt előre látta az 1918-as projektet.

2. A Román Akadémia tudja, hogy a Centenárium nem és nem is lehet kizárólag a múlt felidézése. A Centenárium Románia jelenére tekint és a jövőjéről beszél. Őseink 1918. december 1-jei teljesítménye lesz az a tükör, mely lehetővé teszi majd, hogy magunkat, a mostaniakat és a jelenlegi és jövőbeni terveinket összehasonlítsuk az elődökkel. A Centenárium jó alkalom Romániáról beszélni, az őseinktől megörökölt Romániáról, az általunk ma épített Romániáról és a gyermekeinkre és unokáinkra örökölt hagyott Romániáról.

3. 1918. december 1-je jó alkalom arra, hogy az összes román, függetlenül attól, hol van ma, együtt örvendhessen egy politikai projekt sikerének és megemlékezzen a kezdeményezőiről. 1918 e nép asztrális pillanata volt, az a momentum, mely megkoronázott egy nagyszabású, nagyon összetett és körülményektől függetlenül pontosan követett politikai projektet. Siker

27 Academia Română și Centenarul Marii Uniri. Letöltés helye: www.acad.ro; letöltés ideje: 2018. 03. 11.

volt. Románia a múlt század 30-as éveitől kezdve társadalmi és gazdasági fejlődését illetően felfele ívelő pályát írt le, de a háború és később a szovjet megszállás brutálisan gátat szabott a kifejtett politikai és gazdasági erőfeszítés plenáris jótékony hatásainak. Mindkettő aláásta Románia valaha létezett legnagyobb állami projektjét. Az 1918. december 1-jei Egyesülés sikeréből a románoknak azt kell megérteniük, hogy sem a »román génben«, sem a »román nép pszichológiájában«, sem a földrajzban, vagy a vallásában nem szerepel a kudarc és a vereség valamiféle sorsszerűsége. Tekintettel arra, hogy ez a nép 1918. december 1-jén meghatározó belföldi és nemzetközi politikai és stratégiai sikereket ért el azt jelenti, hogy mindez lehetséges. Ha pedig most nem lehetséges, a kudarc kizárólag a miénk, a maiaké, akik 100 évvel a Nagy Egyesülés után már nem vagyunk képesek felemelkedni elődeink szintjére. 1918. december 1-je egyértelmű jele annak, hogy a mai kudarcokért senkit sem hibáztathatunk, saját magunkat kivéve. A Centenárium arra emlékeztet hirtelen bennünket, hogy valójában nincs semmilyen mentségünk.

4. A Román Akadémia lesz az egyik legaktívabb fóruma az ezzel a témával kapcsolatos események befogadásának és megszervezésének. Ez feladata és egyben rendeltetése is. De a Román Akadémia nem válik majd azzá az eszközzé, melynek fedele alatt – a totális relativizmus ürügyével – minden felvethetővé válik. Nem minden vitatható, nem minden »megvitatandó«.

5. Egy Romániától keletre működő televízió az alattomos – »Ask more!« (»Kérdezz többet!«) – szlogen leple alatt arra biztat minket, hogy indítsunk mindenről vitát és főleg az EU-hoz tartozásunkat, a NATO-hoz tartozásunkat, vagy az Amerikával meglévő stratégiai partnerségünket kérdőjelezzük meg. De itt nem egy kritikus vitáról, hanem egy explicit politikai és geopolitikai projektről van szó. Ugyanezt a szlogent hirdetik egyesek Románia nyugati részén, akik egyre kitartóbban azt sugallják nekünk, a Centenárium évében, hogy nyissunk vitát a Nagy Egyesülés premisszáiról és alapjairól – nevezetesen 1918. december 1-jéről és a Trianoni Szerződésről. Klasszikus stratégia: és azt követelik, hogy menjünk bele egy hivatalos vitába, hogy megmutassák, hogy létezik egy megvitatandó gond. Márpedig ha létezik egy gond, akkor azt meg kell »oldani«, nyilvánvalóan más körülmények között, mint 100 évvel ezelőtt. De Romániának nincs semmilyen gondja: sem 1918. december 1-jével, sem a Trianoni Szerződéssel, sem a szomszédaival, sem a Románia területén élő kisebbségekkel. Ilyen körülmények között egy ilyen vita nem létezhet és nem megengedhető. Mert nem becsületes és ártatlan vitáról van szó, hanem az első világháború egész kontextusának relativizálására irányuló alattomos hadjárat ürügyéről, mely háború a románok számára az Újraegyesülési Háború volt. Románia számára a Trianoni Szerződés, a liberális demokrácia, az európai újjáépítés alapját képező wilsoni elvek, a pax americana létrejöttének létfontosságú fogódzói.

6. A Román Akadémia megállapítja, hogy ezek a »párbeszédre« irányuló, minden csatornán, Kelet és Nyugat felől egyaránt egyre fokozódó felhívások olyanoktól érkeznek, akik ma nyíltan az illiberalizmust hirdetik és az Európai Unió működési normáit megkérdőjelezpök élvonalába tartoznak. Nem lehetséges odahaza hajthatatlan illiberálisnak lenned, majd – hitelen – »liberálissá« válnod, ha külföldön vagy. Nem hirdetheted az illiberalizmust Moszkvában és Budapesten és a »liberalizmust« Bukarestben. A cselekedeteiket Románia környékén, Keleten és Nyugaton egyaránt fokozó illiberális rezsimek egyre láthatóbbá válnak a Centenárium fényében, hiszen a világháború egyik legkárosabb következményei az (eredetileg) illiberális rezsimek voltak, melyek végzetesen és explicit módon fasiszta és náci rezsimekké alakultak. Ezek, akárcsak szovjet/kommunista megfelelőjük voltak a XX. század sorscsapásai, melyeket soha sem szeretnénk viszontlátni.

7. Az illiberalizmus ma az irredentizmust bátorítja. Egyrészlől ideológiailag hamis »vitákat« eröltet, melyeknek a poszt-birodalmi és poszt-trianoni európai rend megkérdőjelezése a céljuk; másrészlől politikai szempontból új szervezési formákat, európai relevancia nélküli formákat próbálnak kikényszeríteni a román államra vonatkozóan és »népszavazásokat« akarnak kiobbantani, hogy a mi régiókat is felhelyezzék Európa potenciális szeparatizmusainak térképére, beleértve Romániát is vagy elsősorban azt.

8. A Román Akadémia, ahogy azt minden alkalommal tette, elutasítja az ilyenfajta megközelítéseket. Nem lehet szó etnikumok közötti vitákról vagy konfrontációkról egy olyan Romániában, mely a kisebbségek jogállása szempontjából modellértékű a régióban és azon túl is. Egy olyan Romániában, mely úgy hajtotta végre az 1918. december 1-jei Nagy Egyesülést, hogy nem robbant ki polgárháború, vagy erőszakos konfrontáció Erdély területén. 1918-ban nem folyt harc az Egyesülésért, vagy ellene a románok, a magyarok vagy a németek között. Azok számára, akik most zavaros vizekben szeretnének halászni, a Nagy Egyesülés és az akkori etnikumok fölötti történelmi lecke élőbb, mint valaha.

9. A Román Akadémia felhívást intéz a romániai politikai osztályhoz, hogy – főleg a Centenárium évében – emelkedjen fel küldetése szintjére. A politikai osztály nem játszadozhat szentségesen szent elvekkkel, vagy nem nyithatja ki Pandóra szelencéjét, melyet – később – már senki sem lesz képes bezárni. Nem eladó minden, nem lehet bármiről alkudozni, nem lehet politikai, vagy álpolitikai játékokkal megindokolni. Ezek az ügyek a Nagy Egyesülés Centenáriumában még érzékenyebbek, vagy azzá fognak válni. A politikai osztály, a közéleti értelmiségiek, az újságírók felelősségérzetének pedig maximális szintre kell emelkednie. Romániában, vagy az Európai Unióban semmilyen esélye sem lehet az illiberalizmusnak és az irredentizmusnak. Romániának és Európának nagyobb egységgel és hatékonyabb Európai

Unióval kell válaszolnia az illiberalizmusra. Semmi esetre sem szabad megengedni a lepak-tálást az illiberalizmussal, akármelyik irányból érkezne is az.

10. *A Román Akadémia arra törekszik és minden tőle telhetőt megtesz majd azért, hogy a Centenárium éve ne váljon alkalommá a viszályra, sem etnikai feszültségekre. A valódi, nem formális román–magyar megbékélés legvilágosabb jele a román Centenárium közös, Bukarest és Budapest általi, legmagasabb politikai és diplomáciai szintű megünneplése lenne. Tudatában vagyunk annak, hogy 2018-ban nem örvendhetünk mind egyformán. De nem szabad politikai harci eszközökké változtatni egyesek örömét és mások szomorúságát. Elsősor-ban kölcsönös tiszteletről van szó. A nagy történész Nicolae Iorga nagyon jól tudta ezt, amikor a két világháború közötti években a következőket írta: »Szívből együttérzünk a magyarokkal, akiknek faji értékeit képesek vagyunk értékelni, azért a kegyetlen szerencsétlenségért, amit az ugyanannyira számos hibájuk és az hozott rájuk, hogy válsághelyzetben képtelenek ma-gukat irányítani. És bármennyire is természetes lett volna Bukaresten felvonulást szervezni az olyannyira megviselt hadsereg végső győzelme miatt, mely legnagyobb szerelmünk és büsz-keségünk, nem állt szándékunkban megbántani a szenvedőket. (...) És ezzel egy olyan lelki fordulatot is ki akartunk váltani, mely visszaadhat a modern civilizáció közös művéhez egy racionálisabb magyar népet, amelyben már semmi sincs abból a másokat nyomasztó imperia-lizmusból, mely eddig bármilyen hasznos együttműködésből kizárja a magyarokat«.*